

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-O12 - и
назди Донишгоҳи давлатии тичорати
Тоҷикистон (734061, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, кӯчаи Дехотӣ, 1/2).

ТАҚРИЗИ

**муқарризи расмӣ ба кори диссертатсионии Гафарзода Мавҷуда Тахир
дар мавзуи «Такмили механизми дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи
иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ
номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.12 – Иқтисодиёти
меҳнат**

1. Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илм

Диссертатсия ба фаслҳои зерини Шиносномаи номенклатураи
ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 08.00.12 – иқтисодиёти меҳнат, аз ҷумла
бандҳои: 1. Асосҳои назариявӣ ва методологии иқтисодиёти меҳнат; назария
ва концепсияҳои рушди муносибатҳои иҷтимоӣ - меҳнатӣ (назарияи шугъл,
бозори меҳнат, идоракунии кормандон ва ғайра); 13. Танзими муносибатҳои
иҷтимоӣ - меҳнатӣ, таъсири муносибатҳои иҷтимоӣ - меҳнатӣ ба рушди
иқтисодиёт ва соҳаҳои он; 14. Сиёсати иҷтимоӣ, рушди иҷтимоӣ ва
беҳатарии иҷтимоӣ; 15. Масоили таъмини иҷтимоӣ, суғуртаи иҷтимоӣ ва
ҳифзи иҷтимоии аҳоли; низоми нафақа ва дурнамои рушди он; 16. Ҳамкории
иҷтимоӣ дар иқтисодиёти бозорӣ; 32. Муносибатҳои иҷтимоӣ - меҳнатӣ ва
танзими онҳо. Таҷрибаи байналмилалӣ танзими муносибатҳои иҷтимоӣ -
меҳнатӣ ва дурнамои истифодаи он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон; 33. Масоили
таъмини иҷтимоӣ, суғуртаи иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, намудҳо ва
шаклҳои таъминот мутобиқат мекунад.

2. Мубрам будани мавзуи диссертатсия

Муаллиф қайд менамояд, ки соҳаи иҷтимоӣ дар рушди сармояи
инсонӣ, фароҳам овардани шароит барои зиндагии шоиста, ба даст овардани
адолати иҷтимоӣ ва таъмини суботи иқтисодӣ нақши бунёдӣ дорад. Таҳлили
ислоҳоти соҳаи иҷтимоӣ ва тамоюлҳои муносири рушди он нишон медиҳад,
ки дар шароити гузариш ба модели нави рушди иҷтимоӣ иқтисодӣ, мубрам
гардонидани масъалаҳои гузариш ба иқтисодиёти инноватсионӣ ва тавсеаи
равандҳои рақамикунонӣ таҷдиди назари илмӣ ва амалии механизмҳои
дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ аст. Илова бар ин, муаллиф
қайд менамояд, ки дар баробари ин равандҳои дигаргунсозии марбут ба
такмили механизмҳои дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ, инчунин
таҳияи воситаҳои институтсионалӣ ва методии ҳифзи иҷтимоӣ, таъмини

иҷтимоӣ ва рушди мутаносиби соҳаҳои иҷтимоӣ муносибати мутаносибро ба ҳалли ин масъала тақозо мекунанд.

Бояд ба андешаи муаллиф ҳамфикр шуд, ки тибқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷумҳурии Тоҷикистон давлати иҷтимоӣ буда, барои зиндагии шоиста ва рушди босифати неруи инсонӣ шароити заруриро фароҳам меорад. Дар ин хусус ҳар сол Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар паёмҳои солона ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаҳои соҳаи иҷтимоӣ ва рушди онро дар қатори масъалаҳои аввалиндараҷа мегузоранд.

Вобаста ба ин Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ самтҳои асосии сиёсати иқтисодию иҷтимоӣ, дохилию хориҷии ҷумҳуриро махсус ҷудо намуда, қайд карданд ки «...ҳифзи иҷтимоии аҳоли дар сиёсати давлатии Тоҷикистон мавқеи махсусро ишғол намуда, бо мақсади дастгирии соҳаҳои иҷтимоӣ ва баланд бардоштани сатҳу сифати зиндагии аҳоли, маблағгузорӣ аз ҳисоби буҷети давлатӣ сол аз сол зиёд карда мешавад» қайд менамояд муаллиф.

Ба ақидаи муаллиф, масъалаи баланд бардоштани самаранокии соҳаи иҷтимоӣ, зарурати таҳияи механизмҳои дастгирӣ ва танзими давлатии соҳаи иҷтимоӣ, таҳия ва татбиқи чунин сиёсат, ки дар сурати нокифоя будани таҳияҳои илмӣ талаботи иҷтимоии аҳолии кишварро қонеъ мегардонад ва дар навбати худ муносибати оқилона ва системавиро талаб мекунанд, марбут мебошанд.

Масъалаҳои дар боло зикршуда аҳамияти мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ ва аҳамияти илмӣ амалии онро таъкид менамоянд.

3. Дарачаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмӣ, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд

Навгонии илмӣ диссертатсия аз амиқсозии равишҳои назариявӣ ва методии таҳияи ҳамаҷонибаи механизми дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ дар шароити муосир инъикос меёбад.

Натиҷаҳои асосии илмӣ, ки навгонҳои илмӣ таҳқиқотро аз ҷиҳати назариявӣ ва амалӣ тавсиф мекунанд:

1. Муаллиф қайд менамояд, манбаъҳои назариявӣ, қонуниятҳои ташаккул ва тараққиёти соҳаи иҷтимоӣ дар шароити имрӯза, ки аз тарзи истифодабарии идоракунии муносибатҳои бозорӣ, инчунин тағйирёбии онҳо таҳти таъсири технологияҳои рақамӣ ва инноватсионӣ дар ташкилу идоракунии фаъолият дар соҳаи иҷтимоӣ тавсиф ва мушаххас карда шудаанд;

2. Бояд ба андешаи муаллиф ҳамфикр шуд, ки асосҳои методӣ, хусусиятҳои дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ ошкор гардида, дар натиҷаи омӯзиши таҷрибаи дастгирии давлатии соҳаи иҷтимоии мамлакатҳои хориҷии дорои иқтисодиёти рушди устувор, механизми танзими соҳаи иҷтимоӣ, аз он ҷумла иқтисодиёти рақамӣ тавсияҳои илмӣ пешниҳод гардидаанд;

3. Дар натиҷаи таҳлил ва арзёбии нишондиҳандаҳои самаранокии дастгирӣ ва танзими давлатии соҳаи иҷтимоӣ дар шароити маҳдудияти маблағҳои буҷетӣ ва норасоии он, қайд менамояд муаллиф, ки намуди афзалиятнок, низоми шарикии давлатӣ бо бахши хусусӣ, аз он ҷумла кумаки суроғавӣ аз нигоҳи илмӣ асоснок карда шудааст;

4. Ба ақидаи муаллиф, омилҳои аниқе, ки ба равандҳои дигаргунсозии соҳаи иҷтимоӣ дар давраи муосир пешниҳод гардида, инчунин дурнамои такмили механизми дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоии мамлакат, ки барои баланд бардоштани сифати зиндагӣ, сармояи инсонӣ ва рушди иҷтимоӣ иқтисодии давлат ва ҷомеа нақш мебозанд, муайян карда шудаанд.

Боиси қайд аст, ки ба ҳимоя, аз ҷониби муаллиф асосҳои назариявӣ, қонуниятҳои ташаккули воситаҳои методии баланд бардоштани самаранокии дастгирии давлатӣ, хусусиятҳо ва танзими соҳаи иҷтимоӣ дар шароити муосир дорои унсурҳои навгонии илмӣ мебошанд, пешниҳод шудааст.

Дар асоси таҳқиқот муаллиф таҳлилу арзёбӣ ва тавсияҳо дар асоси таҷрибаи хориҷӣ баҳри ташаккули механизми нави дастгирӣ, танзими давлатии соҳаи иҷтимоӣ ва баланд бардоштани самаранокии онро асоснок кардааст.

Муайян намудани шаклҳои ояндадори дастгирии давлатӣ ва танзими самтҳои афзалиятноки соҳаи иҷтимоӣ дар платформаи механизмҳои шарикии давлат, бахши хусусӣ ва низоми кумаки суроғавӣ аз ҷониби муаллиф ошкор карда шудааст.

Таҳия намудани дурнамои ташаккули механизми дастгирии давлатӣ, ҳамзамон танзими соҳаи иҷтимоӣ дар асоси истифодаи воситаҳои муосир аз ҷониби муаллиф асоснок карда шудааст.

4. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда

Муаллиф қайд менамояд, ки дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот бо интиҳоби усулҳои мақбули таҳқиқот, бо эътимодии маълумотҳо, миқдори кофӣ маводи таҳқиқотӣ, коркарди омории натиҷаҳои таҳқиқот дар доираи мавзӯ, ки муқаррароти илмӣ пешниҳодкардаи муаллифро дар диссертатсия исбот мекунанд, тасдиқ мешавад. Самтҳои асосӣ, хулоса ва

пешниҳодҳои дар диссертатсия баёнгардида, ба таҳқиқоти принципҳои бунёдии назарияи иқтисодии муосир, асарҳои олимони ватанӣ ва хориҷӣ оид ба масъалаҳои иқтисодиёти меҳнат, соҳаи иҷтимоӣ, дастгирӣ ва танзими давлатии соҳаи иҷтимоӣ ва механизмҳои татбиқи он асос ёфтaro инъикос мекунанд.

5. Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Аҳаммияти илмӣ натиҷаҳои кори диссертатсионӣ дар он ифода меёбад, ки муаллиф аз имкони татбиқи муқаррароти назариявии таҳияшуда, тавсияҳои методӣ ва амалӣ дар системаи дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ иборат бударо шарҳ додааст.

Инчунин, муаллиф қайд менамояд, ки натиҷаҳои назариявии таҳқиқоти диссертатсионӣ ба таҳияи муқаррароти назариявӣ ва такмили асосҳои методии таҳияи механизмҳои дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ нигаронида шудаанд.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот дар он аст, ки муқаррарот ва хулосаҳои илмӣ дар диссертатсия баён гардида, ба сатҳи таҳаввулоти назариявӣ методӣ ва тавсияҳои амалӣ мусоидат намуда, ҳамзамон тамоюлҳои назариявии рушди соҳаи иҷтимоӣ ва танзиму дастгирии давлатии соҳаи иҷтимоӣ дар шароити муосир таъмин карда шудаанд.

Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ аҳаммияти амалӣ дошта, дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ (солҳои 2017 - 2025) пешниҳод ва муҳокима карда шудаанд. Натиҷаҳои назариявӣ, методологӣ ва методие, ки дар диссертатсия ҷой доранд, аз тарафи муаллиф ба шакли маъруза дар конференсияҳои илмӣ-амалии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон пешниҳод гардидаанд.

Тавсияҳои муаллифи диссертатсия метавонад дар раванди асосноккунӣ ва таҳияи барномаҳои давлатӣ, омода намудани маводи таълимию методӣ, инчунин дар раванди таълими макотиби олӣ ҳангоми омӯзиши фанҳои: «Омор», «Омори иҷтимоӣ-иқтисодӣ», «Иқтисодиёти меҳнат», «Менеджменти иҷтимоӣ», «Иқтисодиёт ва иҷтимоиёти меҳнат» истифода гардад.

Натиҷаи асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар Муассисаи давлатии «Пажӯҳишгоҳи меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳоли» № 46/а аз 23.05.2025 ва дар Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон №418/1 аз 08.04.25 татбиқ шудааст.

6. Тавсифи умумии кори диссертатсионӣ

Сохтори диссертатсия, гузориши мақсад ва мантиқии алоқамандии онҳо тасдиқ мекунанд, ки муаллиф масъалаҳои гузошташударо амиқ дарк ва таҳқиқ намуда, ҷиҳати такмили механизми дастгирии давлатӣ ва танзими

соҳаи иҷтимоӣ асосҳои назариявӣ, методологӣ ва амалиро коркард намудааст.

Кори диссертационӣ номгӯи ихтисораҳо ва (ё) аломатҳои шартӣ, муқаддима, се боб, 9 – то зербоб, хулоса ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқотро дар бар мегирад. Диссертатсия аз 187 саҳифаи ҷопӣ иборат буда, рӯйхати адабиёт аз 164 номгӯи сарчашмаҳо иборат аст. Диссертатсия 20 ҷадвал, 8 диаграмма, 19 расм ва 4 замиро дар бар мегирад.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯи диссертационӣ асоснок карда шудааст. Инчунин, дараҷаи таҳқиқи мавзӯ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо, мақсад, вазифаҳо, объекти таҳқиқот, мавзӯи (предмет) таҳқиқот, фарзияи таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва методии таҳқиқот, сарчашмаи маълумот, пойгоҳи таҳқиқот, наwgонии илмӣ, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявӣ амалии он, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои диссертатсия, мутобиқати он бо шиносномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии доктараи дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот, тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия баён гардидааст.

Дар боби якум **«Асосҳои назариявӣ методии ташаккули механизми дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ»** масъалаҳои муҳими соҳаи иҷтимоӣ дар низомии иқтисоди миллӣ, асосҳои методии дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ, инчунин, таҳлили таҷрибаи хориҷии дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ баррасӣ гардида ва мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст (саҳ. 12 - 64).

Дар зербоби 1.1 (саҳ. 14) муаллиф зикр менамояд, ки илми иқтисодиёт соҳаҳои берун аз иҷтимоиро низ мавриди омӯзиш қарор медиҳад, ки бо самтҳои иҷтимоӣ зич алоқаманд мебошанд. Инчунин қайд намудааст, ки баъзе хизматрасониҳои маишӣ бевосита бо соҳаи иҷтимоӣ алоқаманданд ё ба онҳо таъсир мерасонанд, яъне ба онҳо сартарошхонаҳо, ҳаммомҳои ҷамъиятӣ ва ғайраҳо дохил мешаванд, намудҳои дигар бошанд ба соҳаи иҷтимоӣ ҳеҷ гуна иртиботе надоранд. Ба ақидаи муаллиф, ин маънои онро надорад, ки онҳоро омӯختан ё ба инобат нагирифтани мумкин нест, зеро онҳо дар як давраи муайян метавонанд ба соҳаи иҷтимоӣ алоқаманд бошанд. Бинобарин, соҳаи иҷтимоӣ яке аз қисмҳои таркибии иқтисодиёти муосир буда, барои пешрафти давлат ва мавқеи ҷаҳонии он ҳамаҷониба мусоидат менамояд.

Дар асоси таҳқиқ муаллиф қайд менамояд (саҳ. 26), ки моҳияти соҳаи иҷтимоӣ дар шароити муосир аз нуқтаи назари иқтисоди миллӣ ақидаҳои гуногунро талаб мекунад, ки дар заминаи онҳо давлат хароҷоти соҳаи иҷтимоиро бо натиҷаҳои бадастовардаи ахлоқӣ ва иқтисодӣ муқоиса намуда, роҳҳои нави инноватсиониро барои таҳкими сиёсати иҷтимоии кишвар

муайян менамояд ва инчунин барои рушди тамоми самтҳои соҳаи иҷтимоӣ чораҳо меандешад.

Ба ақидаи муаллиф, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳоли ва ҷомеаи муосир ба тағйироти ҳамоҳангии сохтори иҷтимоии иқтисоди миллӣ ниёз дорад. Аз ин лиҳоз, дар ҷумҳурӣ барномаҳои гуногун барои гузаронидани дигаргуниҳои сохторӣ, ки барои баланд бардоштани сатҳи хизматрасониҳои иҷтимоӣ, инчунин принципҳои суғуртаи иҷтимоӣ ва таъминоти нафақа пешбинӣ шудаанд, ба таври доимӣ таҳия карда мешаванд (саҳ. 28).

Ҳангоми таҳқиқ ва омӯзиши ақидаву асарҳои муҳаққиқон маълум гардид, ки унсурҳои ҳифзи иҷтимоӣ гуногуншакл аст, қайд менамояд муаллиф. Дар рафти таҳқиқоти гузаронидаи муаллиф маълум гардидааст, ки унсурҳои зерин ба ҳифзи иҷтимоии аҳоли бештар таъсир мерасонанд, яъне ҳифзи иҷтимоӣ бо суғуртаи иҷтимоӣ низ зич алоқаманд аст. Аз ин лиҳоз, муаллиф қайд менамояд, ки суғуртаи иҷтимоӣ аз се баҳши асосӣ иборат аст: сиёсати музди меҳнат, тадбирҳои иҷтимоӣ дар бозори меҳнат ва сиёсати манзилӣ (саҳ. 37, расми 1.4).

Дар зербоби 1.3 таҳлили таҷрибаи хориҷии танзим ва дастгирии давлатии соҳаи иҷтимоӣ таҳқиқ шуда, муаллиф қайд менамояд, ки дар баъзе кишварҳои пешрафта шаҳрвандон чунин мешуморанд, ки ҳар қадаре ки шахс дертар ба нафақа барояд, ҳамон қадар дар назари ҷомеа арзишмандтар аст. Яъне, он барои давлат бори гарон нест ва бояд ба ҳисоб гирифта шавад. Ин тамоюл асосан дар Фаронса ва Олмон вучуд дорад. Дар ин кишварҳои Аврупои Ғарбӣ, дар муассисаҳо барномаи «ташаббуси 50 Plus» амалӣ карда мешавад, ки дар он барои одамони аз синни нафақа калонтар ҷойҳои корӣ таъсис дода мешаванд. Ҳамин тавр, дар корхонаҳои хурду миёна то 250 нафар пиронсол кор карда метавонанд. Кумаки давлат ба чунин одамон аз он иборат аст, ки давлат аз ҳисоби худ ба онҳо курсҳои тақмили ихтисос ё таълими дигар касбҳоро ташкил мекунад (саҳ. 52).

Дар боби дуюм «**Таҳлили вазъи муосир ва тамоюли инкишофи соҳаи иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон**» баррасии заминаи институтсионалии сиёсати иҷтимоӣ, аз ҷумла дастгирии давлатӣ ба қишрҳои осебпазирӣ аҳолии кишвар, инчунин баланд бардоштани сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ дар минтақаҳои гуногуни ҷумҳурӣ корҳои таҳлилӣ гузаронида шуда, динамикаи нишондиҳандаҳои маблағгузорию давлатии соҳаи иҷтимоӣ таҳлил карда шудааст (саҳ. 65 - 110).

Дар диссертатсия (саҳ. 69 – 70, расми 2.2) муаллиф қайд менамояд, ки дар раванди таҳқиқот ва омӯзиши вазъи мавҷуда маълум гардид, ки омилҳои муҳталиф ба рушди соҳаи алоҳида таъсир мерасонанд ва онҳоро ба инобат гирифта, таъсири бевоситаи омилҳоро ба тараққиёти соҳаи иҷтимоӣ муайян

кардан мумкин аст. Инчунин муаллиф пешниҳод менамояд, ки ҳангоми муайян намудани сохтори таркибии рушди соҳаи иҷтимоӣ ва арзёбии соҳаҳои асосии иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд ҳатман ба инобат гирифта шаванд.

Инчунин, дар кори диссертатсионӣ муаллиф қайд менамояд, ки барои рушди босуръати ҷомеаи иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин баланд бардоштани сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ ба аҳолии мамлакат бунёди фондҳои истеъмолии ҷамъиятӣ зарур аст, ки дар навбати худ аз фондҳои буҷетӣ ва ғайрибуҷетӣ иборат мебошанд. Аз ин лиҳоз ин имкон медиҳад, ки ба аҳоли дар асоси ройгон ё имтиёзнок тамоми хизматрасониҳои зарурии иҷтимоӣ, ки пеш аз ҳама бо соҳаи маориф ва тандурустӣ алоқаманданд, инчунин имконияти таъмини манзил ба табақаҳои осебпазири аҳолии кишвар пешниҳод карда шаванд (саҳ. 72 – 73).

Дар зербоби 2.2 – и кори диссертатсионӣ (саҳ. 82 - 96) баҳодиҳии механизми танзим ва дастгирии давлатии соҳаи иҷтимоӣ муаллиф қайд менамояд, ки яке аз омилҳои муҳимтарини бӯҳрони соҳаи иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон маблағгузорию буҷетии соҳаҳои таҳлилшаванда мебошад. Ҳангоми таҳияи лоиҳаи буҷети давлатӣ то ҳол нисбати соҳаи иҷтимоӣ принсипи боқимонда амал мекунад. Инчунин, муаллиф таъкид менамояд, ки муаммоҳои дигаре, ки ба самтҳои асосии соҳаи иҷтимоии иқтисоди миллӣ дохил мешаванд ин таҳдиди зехнӣ мебошад, зеро мутахассисони дорои донишу малакаи баланд аз сабаби нокифоя будани сатҳи музди меҳнат аз ҷумҳурӣ мунтазам хуруҷ гардида истодаанд, аз он ҷумла дар сатҳи паст қарор доштани дониши мутахассисони ҷавоне, ки аз муассисаҳои таълимӣ нав ба кор қабул шурӯъ намудаанд. Дар натиҷа, аз сабаби паст будани сатҳи пойгоҳи моддиву техникий муассисаҳои самтҳои асосии соҳаи иҷтимоӣ сифати хизматрасониҳо дар ин самт на он қадар самарабахш мебошанд (саҳ. 96).

Муаллиф дар рафти таҳқиқоти худ ба хулосае омадааст, ки пеш аз ҳама, соҳаи маорифро таҳлил кардан зарур аст, зеро ба андешаи ӯ, ин самти муҳимтарини соҳаи иҷтимоӣ мебошад. Ба ақидаи муаллиф таҳсилот дар мамлакати мо ба таҳсилоти олӣ, касбӣ – техникий, иловагӣ ва касбӣ тақсим карда мешавад, ки ин имкон медиҳад, ҳуқуқ ба таҳсилот дар тӯли ҳаёт амалӣ карда шавад. Дар ин ҳолат, омӯзиши инсон дар тӯли ҳаёти ӯ идома меёбад. Ҳар дафъа дар ҷустуҷӯи муваффақият, шахс малака ва дониши омӯхтаашро истифода мебарад. Кумаки давлат ба соҳаи маориф тавассути буҷети давлатӣ амалӣ карда мешавад (саҳ. 101 – 102, ҷадвали 2.7).

Инчунин, муаллиф соҳаи тандурустиро мавриди омӯзиш қарор додааст, ки соҳаи мазкур ба монанди соҳаи маориф яке аз соҳаҳои афзалиятноки

сиёсати давлатӣ ба ҳисоб меравад. Дар чараёни омӯзиш, ӯ маблағгузори соҳаи тандурустӣ аз бучети давлатиро таҳлил намудааст (саҳ. 103 – 104, ҷадвали 2.8).

Дар боби сеюм «**Самтҳои асосии такмили механизми дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон**» - ташаккули асосҳои концептуалии дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, такмилдиҳии механизми ташкилию иқтисодӣ ва рушди соҳаҳои иҷтимоӣ дар шароити гузариш ба иқтисодиёти рақамӣ, инчунин коркарди тавсияҳои методӣ оид ба такмили механизм ва дурнамои рушди соҳаи иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия, асоснок ва пешниҳод шудаанд.

Дар таҳқиқот муаллиф қайд кардааст, ки иқтисодиёти бозоргонии самти иҷтимоӣ дошта ҳамчун як наъби низоми хоҷагидорӣ бо худ сатҳи баланди некуаҳволии аҳолиро ифода менамояд. Он аз маҷмуи олотҳои иҷтимоиву иқтисодӣ иборат буда, ҳамаи қисмҳои ин низомро ба самти ноил гаштан ба мақсадҳои адолати иҷтимоӣ, бехатарӣ, сатҳи олии зиндагии аҳоли равона менамояд. Сиёсати давлатӣ аз бисёр ҷиҳатҳо ва самтҳо таҳия карда мешавад. Қисми муҳимми он сиёсати иҷтимоӣ мебошад. Такмилдиҳии танзими давлатии соҳаи иҷтимоиро муаллиф дар расми 3.1 (саҳ. 112) пешниҳод намудааст.

Муаллиф қайд менамояд, ки механизми возеҳи дастгирии давлатии соҳаи иҷтимоӣ ба роҳ монда шавад, зеро ба андешаи ӯ танҳо татбиқи саривактии сиёсати давлатӣ дар соҳаи иҷтимоӣ ба баланд бардоштани сатҳи нишондиҳандаҳои иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат менамояд.

Дар ин ҳолат илова кардан мумкин аст, ки инфрасохтори иҷтимоӣ, ки дар рушди соҳаи иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши калидӣ дорад, пайваста ба дастгирии давлатӣ низ ниёз дорад. Аз ин лиҳоз, муаллиф тасмим гирифтааст, ки таркиби таъсири соҳаҳо ва дастгирии давлатии инфрасохтори онро нишон диҳем (саҳ. 123 – 125, ҷадвали 3.1).

Дар зербоби 3.2 – и кори диссертатсионӣ (саҳ. 125 - 137) такмилдиҳии механизми ташкилию иқтисодии рушди соҳаи иҷтимоӣ дар шароити гузариш ба иқтисодиёти рақамӣ муаллиф чунин мешуморад, ки ҳар кадоме аз барномаҳои иҷтимоӣ ин ҳуҷҷати расмиест, ки аз лиҳози иқтисодӣ бояд ба тариқи моддӣ ҳавасманд гардонида шаванд. Дар ин маврид нисбати иқтисодиёти миллӣ сиёсати иҷтимоӣ аҳамияти дувумдараҷа дорад. Аммо, ин маънои онро надорад, ки вазифаҳои сиёсати иҷтимоӣ ба қатори дувум гузошта шаванд, зеро ба шуурнокӣ ва рушди маданияти маънавии аҳоли таъсири манфӣ мерасонад, қайд менамояд муаллиф. Татбиқи сиёсати иҷтимоӣ ба воситаи амалигардонии барномаҳои давлатии таъмин намудани

ҳифзи иҷтимоӣ ва хизматрасониҳои иҷтимоӣ иҷро карда мешавад. Ба ақидаи муаллиф унсuri муҳимтарини барномаҳои иҷтимоии давлатӣ ин суғуртакунии иҷтимоӣ мебошад. Ин намуд суғурта имконият медиҳад, ки шахсоне, ки дар як муддат ҷойи кори доимӣ доштан ва аз сабаби беморӣ, бекорӣ ва ба синни нафақа расидан аз даромадҳои худ маҳрум шудан дар вақти муайян ҷубронпулӣ ба даст оранд. Ва ин ҷубронпулиҳо дар Тоҷикистон аз ҳисоби Фонди нафақа ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли маблағгузорӣ карда мешаванд (саҳ. 127).

Муаллиф бар он ақида аст, ки имрӯз сарфи назар аз рушди босуръати соҳаи иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва афзоиши маблағгузориҳои давлатии самтҳои асосии соҳаи иҷтимоӣ, сохтори он ба таҷдиди қисман ва навсозии пурзӯр бо истифодаи технологияҳои рақамӣ ниёз дорад. Аз ин рӯ, вазифаи пешниҳоди хизматрасониҳои босифат барои ҳамаи категорияҳои шаҳрвандони ҷумҳурӣ дар мадди аввал меистад ва дар ҷараёни тағйироти назаррас дар сохтори соҳаи иҷтимоӣ ҳалли ҳудро тақозо менамояд (саҳ. 141).

Дар кори диссертатсионӣ (саҳ. 143) муаллиф қайд менамояд, ки мувофиқан барои давраи солҳои 2024 – 2030 нишондиҳандаи ММД-и Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи «Стратегияи миллии рушд то давраи солҳои 2030» тақрибан ба ҳисоби миёна 11%-ро ҳамчун маълумоти воридотӣ дар амсила илова карда шудааст. Вобаста ба муодилаҳои интиҳобгардида нишондиҳандаҳои ҳаҷми маблағгузориҳои соҳаи иҷтимоӣ аз ҳисоби буҷети давлатӣ то давраи миёнамуҳлат дар соҳаҳои маориф, тандурустӣ, суғурта, фарҳанг ва варзиш дурнамо пешниҳод карда шуд. Муаллиф дурнамои ҳаҷми умумии маблағгузориҳои соҳаи иҷтимоӣ аз ҳисоби буҷети давлатӣ то давраи 2030 – ро пешниҳод намудааст (саҳ. 149, ҷадвали 3.8).

Дар хулосаи диссертатсия аз тарафи муаллиф натиҷаҳои асосии кори диссертатсионӣ коркард гардида, тавсияҳо барои истифодаи амалии таҳқиқот пешниҳод карда шудааст.

Ба сифати эроду тавсияҳо ба диссертатсияи тақризшаванда чунин нуктаҳоро қайд кардан мумкин аст:

1. Ҳангоми баррасии масъалаҳои назариявӣ методӣ муаллиф ба саҳми олимони ватанӣ таваҷҷуҳи хоса зоҳир намудааст (саҳ. 5), аммо дар сохтори диссертатсия саҳми воқеии на ҳамаи онҳо мушаххас нишон дода нашудааст;
2. Муаллиф дар диссертатсия ба суғуртаи иҷтимоӣ, суғуртаи коллективӣ ва суғуртаи тиббӣ диққат додааст, ҳол он ки он берун аз ҳадафу вазифаи таҳқиқот мебошад;
3. Муаллиф (саҳ. 37, расми 1.4) унсурҳои таркибии ҳифзи иҷтимоиро нишон дода бошад ҳам онҳоро тавзеҳ намодааст;

4. Ҳангоми таҳлили асосҳои институтсионалии дастгирии давлатӣ ва танзими соҳаи иҷтимоӣ муаллиф мушаххас санадҳои меъёрии тавсиявиро барои тақмили соҳаи иҷтимоӣ пешниҳод накардааст;

5. Бояд зикр намуд, ки диссертант дар ҷамъбасти таҳқиқоти ҳар як бобу зербобҳо хулосаи худро нишон медод, вале он ба ҷашм намерасад;

6. Муаллиф (саҳ. 130, расми 3.3) механизми идоракунии сохтори соҳаи иҷтимоиро хеле хуб пешниҳод намудааст, аммо татбиқи ин механизм дар амалия ҷӣ гуна сурат мегирад, нишон дода нашудааст;

7. Дар диссертатсия баъзе андешаҳои муаллиф баҳсноканд, ҳамзамон пайдарпайи мантиқӣ ба таври зарурӣ риоя нагардидааст.

Таъкид кардан зарур аст, ки эродҳои дар боло зикргардида хусусияти тавсиявӣ дошта, аҳаммияти илмӣ ва амалии диссертатсияро паст намеkunанд.

7. Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ

Муқаррароти асосӣ ва натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 13 мақолаи муаллифӣ, аз он ҷумла 9 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ ва нашрияҳои мебошанд, ки ба рӯйхати маҷаллаҳо ва нашрияҳои пешбари тақризшавандаи аз тарафи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсияшуда, ба нашр расонида шудааст.

8. Мутобиқати ба расмӣгардории диссертатсия ба талаботи Комиссия

Диссертатсия ба бандҳои меъёрҳои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм, омодакунии диссертатсия ва экспертизаи диссертатсия дар Шурои диссертатсионӣ ва дигар талаботи Низомномаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Умуман, бояд қайд кард, ки кори диссертатсионии Гафарзода Мавҷуда Таҳир таҳқиқоти илмӣ мустақилона ва пурра анҷомёфта мебошад, натиҷаҳои ба даст овардашуда дорои навоари илмӣ ва аҳаммияти амалӣ дар худ инъикос меkunанд, ки ба ҳалли муаммоҳои механизми танзим ва дастгирии давлатии соҳаи иҷтимоӣ мусоидат менамоянд.

Автореферат ва қорҳои аз ҷоп баровардаи муаллиф дар худ таркибу мундариҷаи асосии диссертатсия ва навоғии илмӣ онро ифода менамоянд. Диссертатсия сохтори мантиқан мукамал дошта, натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф арзиши илмӣ доранд, ки асосҳои назариявӣ методӣ ва амалии механизми танзим ва дастгирии давлатии соҳаи иҷтимоиро тараққӣ медиҳанд.

Дар асоси маълумоти дар боло зикршуда хулоса карда мешавад, ки диссертатсия дар мавзӯи «Тақмили механизми дастгирии давлатӣ ва танзими

соҳаи иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ ба талаботи «Низомнома дар бораи тартиби додани дараҷа ва унвони илмӣ» - и Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он Гафарзода Мавҷуда Тахир сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.12 – Иқтисодиёти меҳнат мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Доктори илмҳои иқтисодӣ, профессори
кафедраи таҳлили иқтисодӣ ва омили
Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон
ба номи Шириншох Шохтемур

Самандарзода И.Х.

« 25 » 12 2025 сол.

Имзои д.и.и., профессор Самандарзода И.Х. – ро тасдиқ менамоям:

Сардори шуъбаи таъминоти ҳуқуқӣ
ва кадрҳо

Қурбонзода А.Х.

Суроғаи донишгоҳ: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 146. Тел.+992935014316. E.mail: iskandar-s@mail.ru

« 25 » 12 2025 сол.